



SEQVITVR VITA EIVSDEM.

Inclita laudis ac perennis memoriae Pipini Regis tempore, natus est bonus V Vilhelmus de praecleara Francorum pro-
 genie, ex patre videlicet nobili magnoq; consule Theodori-
 co nomine, cuius mater aequè generosa nobilissima comitissa
 dicta est Aldana. Ambo quidem de summis Franciae princi-
 pibus consules ex cõsulibus, vitaq; & moribus placentes Deo
 & hominibus. Cum ergò essent tales & veræ diuinitatis cul-
 tores, puerum adeò susceptum cum omni diligetia nutriunt,
 cumq; disciplinis liberalibus tradunt, & specialiter informari
 & erudiri faciunt. Eruditum verò literis diuinis, ac diuersis
 philosophorum doctrinis parentes eius, vt erat moris, fieri de
 principum filijs nihilominus instruunt fortioribus studijs at-
 que * exercitu militiae secularis. Deinde cum iam Pipinus
 ex hac luce migrasset, & filius Carolus qui dictus est magnus,
 & gloriosus in throno resedisset, inclitus adolescens comen-
 datus est ei à parentibus, vt regi semper assisteret, & in palatio,
 vt par erat, militaret. Cumque in aula regia irreprehensibili-
 ter & laudabiliter se haberet, vt regi esset acceptus, & cætui pla-
 ceret, nullius tamen mordebarur inuidia, nec quisquam ad-
 uersus eum mouebatur iniuria. Siquidem V Vilhelmi no-
 men iam celebre habebatur, & de sibi à Deo data fortitudine,
 de magnanimitate, deque morum eius benè percuncta com-
 posita qualitate, fama inclita vbique loquebatur. Igitur com-
 mendatus à patre, stat ante regis conspectum suscipit nomen

*1.
Patria,
genus &
parentes
S. V Vil-
helmi.*

*Educatio
& insti-
tutio Chri-
stiana.*

** sor. ex-
ercitijs.
Fit auli-
cus Caroli
Magni.*

*Regi &
proceribus
est acce-
ptus.*

*Fit prin-
ceps prima
cohortis.*

consulis, & consulatum in rebus bellicis primæ cohortis forti-
tur principatum, Regijs principaliter adhibetur consilij, tra-
ctat strenuè cum rege de regni negocijs, de militia & armis, &
fit pater patriæ, reipublicæ defensor, pro pace vigilat, in bellis
laborat, fouet ciues, hostes expugnat, cunctis in arcto positis,
& in angustijs constitutis compatienter subuenit, & pro qui-
bus res exigit apud regem interuenit. Regis verò hæc erat in-
tentio, & cura præcipua Christi gloriam quærere, & super om-
nes gentes Christiani nominis eleuare triumphum. Quod hic
fecit Deo cooperâte in omnibus, & VVilhelmo cum alijs du-
cibus consilio & virtute opem sibi ferentibus, sic enim eorum
muniebatur studijs & honestis consilij, & præcipuè VVilhel-
mi innitebatur brachijs, ac si thronus aureus, qui columnis
fulcitur argenteis. VVilhelmus regi aderat à dextris & à fini-
stris, ipse quidem in prosperis & in aduersis paratus.

*Caroli
Magni pi-
am stu-
diam.*

*II.
Sarraceni
Christia-
nos in Frã
ciã oppu-
gnare co-
nstantur.*

In illis diebus Sarraceni pariter conglobati magnum valdè
& inopinabilem producunt exercitū, montes Pyrenæos trans-
eunt, & vna omnes cōspiratione ad has partes Aquitaniæ pro-
uincia, ac Septimaniæ properant confinia, scilicet Christiano-
rum Regnum irrumpunt Caroli, dant infinitas de Christianis
strages, victores existunt, spolia diripiunt, captos ducunt stri-
ctis funibus captiuos. Præoccupant totam longè lateq; terram
quasi iure perpetuo possidendā. Nunciatur hoc Christianissi-
mo regi, neque enim complacet illi audito hoc nuncio; ipsum
Christi nomen fidelis inuocat, moxq; suæ virtutis principes &
consiliarios more regio conuocat, & quid factò ad talia opus sit
eos consulit, & ipse inde cū eis attentè & sollicitè tractat, om-
nes per Dei prouidentia in vnā concordant sententiam, vt
statim comes VVilhelmus armis inclit⁹, bello victoriosus mi-
litia gallicanæ studijs gloriosus ad hoc opus eligatur, & ipse cū
suis legionib. contra barbaros concitè dirigatur. Adiudicatur
etiā conclamāte exercitu, vt totius Aquitaniæ prouinciæ quo-
niam

*Carolus
Christi o-
pem inuo-
cat contra
Sarrace-
nos.*

*Comes
VVilhel-
mus belli
dux cōtra
Sarrace-
nos decla-
ratur.*

niam dignus est inuestiatur ducatu, & de consule sublimetur inducem. Non differt Carolus cōsilij effectum, statimq; VVilhelmum manu tenet ac promouet. Ergò VVilhelmus comitis & ducis gloriã sublimatus, fit inter principes primus, ipse secundus à rege. Suscipit legationē, nec laborē recusat, mittitur cōtra barbaros. Itaq; VVilhelmus * duce salutatus à Carolo, & ipse pio domino benignum vale faciens procedit, fortem & electum producit exercitum.

Itaq; Septimaniam ingressus, transitoq; Rhodano ad urbem cōcitus venit Aurasicã, agmina disponit & castra, quã illi Hispani cū suo rege Theobaldo iam pridē occupãrunt. Ipsam facile ac breui cæsis atq; fugatis eripit inuasoribus, licet postea & in ea multos ac lōgos ab hostibus labores pertulerit, semperq; præualuerit decertando. Ereptã autē vrbe, plateam omnibus, vt sibi eam detineat faciatq; primam suæ probitatis sedem, vnde & ciuitas illa ad tanti ducis gloriã famosissima multumq; celebris, magniq; nominis per totū hodie mundū cōmemoratur.

Quid verò post hoc egerit, quē & quãta cū barbaris transmariinis & Agarenis vicinis cōmisit prælia, quomodo in gladio suo cū auxilio diuino Dei populū saluauit, & Christianū dilatauit imperiū, vt superius est dictū, nec scripto homo indiget, nec præsertis est propositi, excepto hoc quod dici succinctè potest. Quoniã licet multo tēpore, multaq; * pertinentia valde diuq; decertatū sit, tamen tandē virtute altissimi cū virtute belli ita Sarracenos perdomuit, & perturbauit tyrãnos persecutās eos & cōterens, & ad internecionē perducēs, vt deinceps nō auderēt, nec fiduciã haberēt ad has partes quas inuasērāt, redire, nec eis vltra ereptã repetere terrã. Ceterum autē magnitudinē gestorū eius & præliorū copiam interdū varios ducis euētus, & durissimos labores, semper verò gloriosos triumphos, si quis calamo attentare audeat, præmaximo proprioq; indigeret volumine.

Igitur VVilhelmo duce operã dante, Deoq; cooperante, tandem à tanta persecutione terra quieuit, & pax est populo Dei

*Fit Dux
Aquitania.*

*Producit
exercitum
cōtra barbaros.*

** fortis
Dux.*

*III.
Obsidionē
cingit barbaros.
Potitur
vrbe.*

*IV.
De alijs
rebus
gestis VVilhelmi.*

** fort. pertinaciã.*

*V.
A barbarorum ty-*

*rannide
Christia-
nos liberat
VVilhel-
mus.*

*Victoriã
nō e' ena-
tur, sed ad
Dei gloriã
erigitur.
Studios e-
ius & co-
natus pro
communi
bono.*

*Quo affe-
ctu fuerit
erga reli-
giosos.*

*Monaste-
rijs preser-
tim à Ca-
ro Magno
fundatis
multa e-
laritur.*

*De operib.
misericor-
dia erga
pauperes.*

sanctoque imperio restituta. Resurgunt Ecclesiæ, vel nouæ adificantur, ipse quoque triumphator ac signifer Christi, dux inquam gloriosus pace & quiete ab inimicis indempta: & ipse bonis omnibus pacificus cæpit iam licentius Deo in hære, utpote bellorum curis & tumultibus liberior, & ut olim corde perceperat, cultibus diuinis totus inhiare. Non resoluebatur ignauia, nec indulgebat quieti in delectatione carnis, ut solent plurimi plurimū perpesti laboris, sed tanto fortior quanto liberior pijs vacabat studijs & operibus bonis. Primò quidem de statu reipublicæ, & de communi omnium vtilitate nocte dieq; tractabat. Secundò ut sacræ leges salubriter constitutæ, ratæ forent & illibatæ, lites vniuersorum & diuersa negocia æquissimis dirimens & discernens iudicijs, pauperum specialiter pupilli & viduæ iudex ipse propitijs. Tertiò verò terræ principes ac dominos temperabat, ne subditos è iure violenter opprimerent. Vniuersos autem quantum in se erat pacis & gratiæ vinculis astringebat: Præterea de cœnobijs sacrisq; locis atque ordinibus communem vitam professis tantam susceperat curam, quantam vix solet quilibet paterfamilias de domo propriã siue familiã regendã suscipere. Cumq; generaliter Monasterijs omnibus largus & magnificus haberetur, illa tamen quadam speciali prærogatiuã tuebatur & fovebat, quæ dominus suus Carolus olim noua construxerat, aut destructa renouarat, dona deuotus inferens, prædia cōcedens, necessaria etiam administrans stipendia, Christi verò sacerdotes, ac si apostolicos viros tantã dignos habebat reuerentiã, ut primus eis assurgens, & primus eis supplicans, illorum se committeret precibus angelicis, & eorum manibus atque sacris altaribus suas quotidie perferret oblationes. Porrò de peculiaribus & furtiuis elemosynis quas eius dextera furabatur sinistra, & in pauperum sinum abscondebat, laudes dicere non est necesse, quas ille melius nouit, & laude suã approbat, qui

qui eas super numerum multas, & in absconso vidit & solus dinumeravit, & ipse eas in personis suscepit egenorum.

Inter hæc omnia virtutum studia & veræ sanctitatis Deo placita holocausta, vir tamen domini, & seruus domini nostri Iesu Christi quasi nihil ageret suspirabat, nec videbatur sibi adhuc Deo aliquid obtulisse acceptum: Visum est autem ei inspirante gratia Dei, vt nouum nouo opere omnipotenti regi debeat ædificare monasterium, in tali scilicet loco vbi nullum antea fuerit oratorium, in quo diuinum semper fiat sacrificij seruitium, perpes oblatio, iuge sacrificium. Procedit igitur quærere & explorare in quo locorum debeat ædificare, iacere fundamentum, opus accelerare. Incidit ei voluntas ad excessa montana Luteuensis territorij procedere, circuire & quærere, si forte queat in illâ vastâ solitudine locum iuxta cor suū quem ad Dei omnipotentis gloriam construat, reperire. Deinde ingreditur domino, vt credimus, comitâre, angelo sancto duce, viamq; præparante loca deserta deuia, alpes arduas, celsa promontoria, (arctam nimirum viam) scopulosa & aspera per totum plurimumq; laboriosa. Abbreuiat citò gratia diuina viæ asperitatem, & adimplens cari sui desiderium, terminat anxietatem. Nam conuallis ipsius angustias ingresso, & ad interiorem eremum paulò longius progresso, subitò occurrit inter ipsas montium crepidines parua quidem & inculta planities, aërijs vndiq; iugis & rupibus constipata, nemorosis circumquaq; arboribus obumbrata, riuulo viuientis aquæ per medium defluente, & in fluuium Amuris quo clauditur illa vallis, haud procul ingrediente; requiritur nomen loci, & inuenitur quoniam vallis Gellonis antiquitus vocaretur. Et id eò fortassis, vt quidem interpretantur, quod in ipsa solitudine deserti, inter immensos scopulos & colles horribiles, quasi agellus vel paruus ager remansisse videretur.

VI.

*Propositi
nouū con-
struere
monaste-
rium.*

*Loci com-
modum
inuenit
construē-
do mona-
sterio.*

VII.

Videns igitur Dei amicus loci qualitatem, & ad monasterium

L

rium

Mor. impatiōs cœpit edificare monasteriū.

Gen. 9.

Patroni ecclesia. B. V. Maria S. Michael, Petrus & Paulus, Ioannes, Andreas cum ceteris Apostolis. Item sub titulo S. saluatoris. VIII. Monachos inducit monasterio. Idē largitur ditat.

rium construendum quandam opportunitatem se manifeste à Deo exauditum, & iter suum à Domino directum. Vnde & referens gratias conditori, omnisq; dilationis impatiens, dat manum operi, in stat & vigilat sancto gratoq; labori. Accitis quoque magistris quos secum deducebat, virisq; sapientibus quos in suo comitatu habebat, quā primum cōdecens metitur oratoriū, metitur etiā totius claustrī spacium, domum etiā infirmorum, & domū refectōnis atq; dormitorium, & cellam nouitiorū, aulam hospitū, Xenodochium pauperum, iunctū cibānum pistrinū, de latere molendinum. His itaq; dispositis & cōgruē atq; regulariter designatis ipse dux ad opus redijt, operarios ponit, artifices præponit, qui quibus insistant operibus, quauē exerceāt studia diligenter & opportunē disponit. Et sic quidē incipiēs à capite sicut dicitur, A sanctuario meo incipite exorsus est à sanctuario. In quo nimirum primo ipse lapides mittēs in nomine saluatoris, & Iesu Christi, qui est verē saluator mundi, iniiciat fundamentū, erigit parietes, sustollit tectū, cōsumat opus perfectū, marmore precioso perficiēs pavimentum, Sancta Regina cœlorū & princeps archangelorū, Petrus princeps ouium, & Paulus doctor gentiū, cum Ioāne Theologo, & Andrea apostolo cū omni duodeno apostolorū numero, præmissa saluatoris principali memoriā, quē decet ante omnia omnis honor & gloria, placuit S. principi, vt specialiter colatur in eadem ecclesiā, fecitq; ibidem propria & veneranda altaria. Igitur perfecto opere templi, & quibusdam officinis, festinat seruus Dei conducere seruos Dei de cœnobijs vicinis de locis regularibus atq; religiosis, viros pudicos sanctæ cōuersationis, quibus etiā solenniter abbate dato, temploq; sanctificato, solennē quoq; ecclesię & altari fecit donationē, protestās in muneribus erga Deum suā animi intentionē. Prædia namq; cum scripto largitur ingentia, familiā multam nimis, loco semper & fratribus seruituram, auri quoq; plurimum & argētī, mirabile

biles multasq; gazas multiplicis ornamenti, greges etiam non parui numeri, sexusq; promiscui pecoris & armēti. Vt autem hæc sua donatio sanctaq; ipsius per omnia & iusta constitutio indissolubilem haberet stabilitatem, & omnimodam in seculis æternis possideret firmitatem, primò scriptis proprijs astipulat, deinde præceptorum regalium vigore corroborat.

Erant Beato VVilhelmo duæ sorores virgines tanti generis lineâ satisq; nobiles, quarum altera dicebatur Albana, altera verò Berthana, ambæ omni elegantiâ ac venustate præminentes, morum quoq; & vitæ lampadibus effulgētes, ambæ de numero prudentum, cum fatuis virginibus nihil habentes: Hæc similes vno cōsilio, pari voto, eodemq; desiderio dominū suū & fratrem aggrediūtur eius genibus cum lachrymis prouolutæ, verbis eum huiusmodi alloquuntur: Audi Domine noster & frater nostram petitionem, & adimple deprecemur nostram deuotionem, & ad tuæ oblationis cumulum, magnamq; perfectionem nos offer ipsas domino in oblationem, Si in oculis tuis inuenimus gratiam, tu ipse offer Deo nostrâ pudicitiam, nosq; facias illi veram & viuam hostiam pro cuius dulci amore omnem abominamur carnis concupiscentiam. Habemus enim votum Deo auxiliante teq; nobis annuente in loco isto dum viuimus persistere, sub habitu religionis militare, Christo sub titulo professionis, & hîc expectare diem nostræ vocationis. Igitur frater pius cum magno gaudio sorores offert in conspectu diuinæ maiestatis, in spiritu humilitatis sacrificium Deo in odorem suauitatis ferentes in lampadibus suis oleum iucunditatis cum splendore incorruptæ virginitatis. Ipsæ verò perseverant in monasterio flagrant amore diuino sanctoq; desiderio custodientes votum, tenentes propositum, nunquam mente redeutes, nec respicientes ad Sodomæ periculum.

*Legationē
sua. in sua
reflexu. uen-
tū. & Re. ge
cōfirmatū
facit.*

*I. X.
Sorores S.
Viri cupi-
unt renun-
ciare sacro-
lo & casti-
tati.*

*Alloquū-
tur fratri.*

*Annuit
comes pia
sororum
voluntate.*

X

His itaq; nutu Dei gloriose peractis pater VVilhelmus soro-

L. 2. sibus

Reuertitur VVilhelmus ad propria.

ribus & fratribus valefaciens, plurimumque eos confortans, magnumque eis Dei promittens auxilium ad propria reuertitur, nam propria adhuc habere videbatur, licet mens eius & propositum, ad id potissimum intenderet, quatenus quandoque Deo propitio abnegato omni proprio, etiam & semetipso, nihil in hoc mundo præter Deum possideret: recessit itaque iterum ad propria, & nimirum in domo eius erant diuitiæ & gloria, rerum omnium copia, prolis gratia, vxoris pudica, & fidelis amicitia, non ventilabant vt olim aliqui eum hostes, neque sollicitabant Agarenorum gentes, quoniam Deo propitio terra in conspectu eius quieuerat, & ipse ab omni impetu tutus & quietus erat.

*XI.
Tadium
verumun-
danarum.*

*Pia Gal-
de amula-
tio.*

Inter hæc autem omnia amor Dei tantus erat in eo, vt omnem amorem seculi prorsus tolleret ab eo, & quidquid in hoc mundo quasi dulce arrideret, comparatum dulcedini diuinæ dilectionis pro absynthio haberet, vnus enim amor altissimi omnes refecabat ab eo affectus huius mundi, & vnus gehennæ timor cuncta in corde illius carnis oblectamenta frangebat. Cum verò fortia facta sororum & virilem earum constantiam reducens ad memoriam, quamque subitò præcesserant eum ad cœlestem militiam, gaudebat quidem pro eis, veruntamen erubescibat, vtpotè qui in seculi militia semper primas tenuerit acies, & nunquam nouissimus in acie apparuit, nunc verò focminæ & audaciam eius præripuerant & palmam. Cum enim inter cætera illius solitudinis, in qua paulo antè monasterium construxerat, sedulo recordaretur, atque seruorum Dei quos ibidem dimiserat sancta studia vitamque coelibem ad mentem reduceret, semperque in mente haberet, ad huiusmodi æmulationem, quicquid ei erat in hoc mundo præcipuum vilescibat, & ipsemet sibi displicens, eo quod cum religiosis fratribus non remanserat, animo tabescebat. His & huiusmodi cogitationibus vir Dei contristabatur & confortabatur, suspirijs satiabatur, & lachrymis pascebatur.

Interca

Interèa causa extitit, vt ipse Carolo valde necessarius, Franciam accitus expeteret; & post multum temporis, natale solū, patriæq; consulatum immò sui hæreditatem reuiseret. Susceptus à rege mirabili gaudio, omnique dilectionis affectu, laus quoq; meritorum eius acclamata est non minima, ipse verò donis ingentibus est, vt par erat, honorificatus. Obtentu regis aliquandiu moratus est in Franciâ cum eo procedens, pariterque conuiuans, potens in palatio, & in imperio princeps, & in tanta apud regem gratia, sicut filius apud patrem, & Franci omnes exultabant super eum, & nobilis cognatio, nec non & familia naturalis debita præcipuè tripudiabant lætitia. Ipse verò omnibus dilectionis vicem reddēs, nec tantumdem solummodò, sed duplo omnes diligebat, dicente domino: *Diliges proximum tuum sicut te ipsum.* Tamē pro hac tantâ dilectione proq; tantis affectibus, non poterat amor Dei ingens & modum excedens, in corde eius tepescere, sed tanto ardentius quanto secretius succendebatur, & in cordis penetralib. flammis crescentibus æstuabat. Namque inter delicias domini scilicet Caroli, inter oblectamenta seculi, inter blandimenta carnalium amicorum nocte dieq; tractabat, cura præmaxima & corde peruiigili, quatenus relicta hac omni pompâ nobili, & gloriâ transitoriâ huius mundi quæ præterit vt flos fœni, vel similitudo fumi, pauper & modicus Christum pauperem sequeretur, & eo ductore eodemq; largitore, gloriam quæ non finitur, & diuitias æternas in cœlo consequeretur, & Regis immortalis patrisque inuisibilis miles esse mereretur. Veruntamen in hoc eius animus fluctuabat, & quadam dubitatione suspendebatur, vtrum domino suo Carolo inconsulto cui tantopere in amicitijs astringebatur, id fieri oporteret. Ergò visum est ei optimum & dignum duxit, vt cum gratiâ & consensu domini tam dilectissimi ac regis Christianissimi, de illius seruitio ad Christi se transferret militiam, ne fortè nisi hoc faceret reus haberetur

XII.
Reus sit
Franciam,
Regemq;
Carolū.

Matt. 22.
Marc 12.
Luc. 10.

In summis
delicijs nil
nisi diuinum
spirat amo-
rem.

Regi cogitationes
cordis sui
statuit exponere.

Oratio eius ad regem Carolum.

domino & potestati, sed neq; alicuius offensionis argui posset vel delicti. Alioquin occultè & absque arbitris solâ diuinitate consciâ longè antè effugere cogitauit. Accedit ergò solitâ familiaritate ad regem, & cum opportunè inueniens datis primitus magnis & saluberrimis pro quibus aduenerat cõsilijs, subsequenter de semetipso incipiens ita persequitur: Mi domine, mi pater Carole, quem rex cœlestis populo suo dedit regem, cuius me esse militem & principem ipse aliquantis peruolui, tu ipse nosti, teque per tuam gratiam testem adhibeo, quàm verax & quàm fidelis, quàm vnanimis tibi semper extiterim, quantus erga te mihi fuerit dilectionis affectus, vt te vitâ gratiorem, teque super salutem omnemque iocunditatem pro luce mihi haberem, Nosti enim quid ego miles tuus pro te egerim, quanta pertulerim, quotiens te in mortem, & in mortis pericula sim secutus, semper paratus & promptus pro te animam ponere, & tuam quâ tum in me fuit seruare & protegere. Si surrexit aduersum te prælium, lateris ipse & capitis custos fui. Si castrorum impetus ex aduerso vel gladius, armatus me opposui; atq; inter te & arma memet murum cõstitui, nunquam subterfugi, nunquam te deserui. Nunc ergò obsecro domine mi patienter me audi, nec durè accipias verba tui militis immò dilecti tui, & ne diutius protraham, ecce coram deo meam tibi ostendam constantiam, postulo licentiam, vt ad illius æterni regis nouus miles me transferam militiam, habeo enim votum magno quidem longoq; desiderio, vt abrenunciem omnibus, neque ipso abnegato seruiturus Deo in illo scilicet Monasterio, quod iam pridem tuæ charitatis causâ construxi in eremo. His verbis inopinatis clemens Carolus auditis, paulisper dirigit, & vultus eius concidit atq; grauiter suspirans, nec à lachrymis temperans paucis amico respondit. Mi domine VVilhelme quam durū est quod loqueris, quàm amarum quod suggeris; gladio me appetis, telo percutis, dum

Carolus tristatur ob verba Comitis. Responso Regis.

talita

alia prosequeris, vulnerasti cor meum pro hac petitione, affli-
 gis vehementer animam meam pro tua discessione. Verunta-
 men quia iusta est petitio tua, & tam religiosa quàm & ratio-
 nabilis hæc tua postulatio, nõ habeo quid dicam, neq; fas est vt
 contradicam. Si regum quemlibet mortalium me relicto adire
 voluiffes, si hominem in patrem, qui me magis tibi placuiffet
 nostræ dilectioni prætuliffes, hoc vtiq; ad iniuriã meam nulla-
 tenus possẽ ferre: sed aduersus regẽ illum cõmouerem orbẽ
 terræ. Si feciffes pro honore vel dignitate maiore, aut fortẽ pro
 diuitijs quibus potenter affluis, cuncta vtiq; tibi mea libẽs ob-
 tuliffem, & ad placitum dediffem. Nunc verò quia nihil est ho-
 rum, sed desideras effici miles regis angelorum, præsentia con-
 temnens spe futurorum bonorũ, en ita tibi faciam, velim nõ
 him cõsentiam, non refellam propositũ, neq; votum præpediã,
 ita duntaxat, vt morẽ mihi geras & vnũ mihi cõcedas quate-
 nus sine meis donis nequaquã à me recedas. In hoc enim me
 consolatũ & animæquiorem habebis si de regalibus thesauris
 me donante optima quæq; tuleris in signũ & recordationem
 nostræ dilectionis ac perpetui foederis vnde saltẽ honores locũ
 quẽ ad inhabitandũ tantoperẽ diligis. Hæc ait, & in lachrymis
 prorumpẽs super collũ amici ruit, & vt fieri super mortuo so-
 let, diu & amarissimẽ fleuit. V Vilhelmus verò domini sui la-
 chrymas nõ ferẽs, & ideo amplius lugẽs, seq; grauius affligens,
 postquã ipse nimiũ fletum effudit, & dilectissimi regis angeli-
 cam faciẽ regias vestes tantis fletibus infudit, tandem domini
 mœrorẽ vehemẽter prohibẽs, seq; ipsum magnã virtute ani-
 mi cõfortans & continens ita respõdit: Non decet Rex clemẽ-
 tissime vestram regiam celsitudinẽ, nec mihi fideli vestro, nec
 cui libet vnquã condescendere, vt oculi vestri pleni gratiã, om-
 niq; pulchritudine gemmis venustiores berillis splẽdidiore, s,
 lachrymis profundatur vel lugere videatur. O vtinam ipfas la-
 chrymas vestri fiderei vultus non vidiffem, Vtinam heri siue
 nudius

*Ilacryma
 tur Caro-
 lus ob dis-
 ccessum Co-
 mitis.*

*V Vilhel-
 mus con-
 solatur
 Carolũ.*

nudius tertius rei huius esse præscius potuissem, fateor peccatum meum, priusquam id pertulissem maiestate vestrà inconsultâ & in salutarâ effugere valuissim. Nunc autem mi domine in Christi nomine quod mihi expedit, & multum vobis conuenit, causam meam incipere, & neq; vultu tristi, neque mente lugubri, sed cum iocunditate & gaudio spirituali à vobis me dimittite, & ad communem dominum regemque omnium cursum meum dirigite. Quod autem gratia vestra de thesauris vestris dona mihi placita dignatur offerre, vos quidem facitis vestro regio & imperiali more. At verò si ego meis omnibus pro Christo abrenuncio, quomodo vestra tollo, vel aliquid ab aliquo qualiter accipio. Sufficit enim rerum mearum copia auri quoq; & argenti satis ingens pecunia. Tamen si multum vobis placet aliquid mihi dare, & per me omnipotenti Deo aliquid præsentare, sunt vobis dona religiosa, sunt munera preciosa, quod vestrum est dare sine reprehensione, & meum suscipere absque offensione. Dico enim de glorioso ligno domini quod me præsentem olim vobis missum est ab Hierosolymis. Quo audito Carolus primo quidem accepit durè, deinde ad se rediens & tanti amici victus amore, felicem me inquit pro hac petitione, & hoc erit factum cum Dei benedictione.

*Lignum
S. Crucis
pro dono
postulat.*

*XIII.
Quomodo
Carolus
Magnus
acquisi-
vit reli-
quias li-
gni pretio-
si S. Cru-
cis.*

Denique cum rex ipse venerabilis primo imperij sui anno Romæ moraretur, & imperialem ad primam restauraret dignitatem, patriarcha Hierosolymitanus desiderans cum honorare multumque ei placere, miserat illi ab Hierosolymis per Zachariam magni propositi, magnique testimonij sacerdotem, perque duos monachos Hierosolymitanos magnæ religionis, nec parvæ auctoritatis, illud dominicæ crucis venerabile, cunctisque mortalibus phylacterium adorandum gemmarum splendoribus, & auro purissimo quantum potuit ars humana decentissimè perornatum magnisque postea & crebris

bris exploratum atque probatum virtutibus, vt nulli sit dubium, quin ipsum verè de ipso fuerit nostræ redèptionis ligno, hoc donum regi dignū misit. Carolo ab Hierosolymis venerabilis patriarcha, quod Dei cultor ille mirabilis Imperator, super omne quod offerri vel præsentari poterat gratum habuit & acceptum. Suscepit enim rex magnus munus sacrosanctum sibi quidem præsentatū, sed VVilhelmo à Deo promissum & coelitus prædestinatum. Igitur rege iubente mittitur sine mora*differtur, illud lignum mirabile cum sanctificatâ ac venerabili arâ, nec non & ipsius aræ preciosus cultus & plurima ornamenta, sanctorum etiam pignora gloriosa, quæ Carolus manu propriâ dat amico in hæc verba. Suscipe nunc dilectissime hæc domini tui dona contra malignos spiritus, & contra aduersa omnia præclara atque fortissima arma, suscipe regis tui munera nouissima militiæ tuæ præmia. Hæc tibi semper erunt nostræ dilectionis vera & certissima signa, frequens recordatio, memoria sempiterna. Haud enim dubium, quia quotiescunque hæc sancta oculis aspexeris, vel manibus tenueris domini tui Caroli obliuisci non poteris. interea iam cœpit audiri & murmur crebrescere, quomodo VVilhelmus acceptâ licentiâ à rege vellet mundum relinquere, & mutato schemate monasterium vel eremum expectere, tunc subito tota domus regia consurgit, omnis pariter ciuitas ruit. Adest repente non parua procerum frequentia, intrat cum violentia omnis illa nobilis Francorum militia fortiter ei astrictus*in magna amicitia, accurrit mente perditâ & vehementer attonita illa sua specialis & naturalis familia omnes ciulantes & vocibus incompotis coram rege conclamantes: Quid VVilhelme domine, quid est quod putas facere! Vt quid vis recedere, regem relinquere, regnum euertere, vniuersos nos perdere? Quo enim vis abire? Si enim vis ad Deum ire, vbique locorum potes eum inuenire: Ideo

*desertur.

Reliquia
SS. VVil-
helmo à
Carolo M.
donata.Procerum
& aulica-
rum ser-
mo ad
VVilhel-
mum.

*Astricta

Hominū
huius sa-
culi iudi-
ca

*Vvilhel-
mus con-
stans per-
manet in
proposito.*

*Egregium
Vvilhel-
mi respo-
sum.*

*XIV.
Secula &
ledicturus
multas e-
lemosinas
erogat
Es ecclesi-
as.*

princeps egregiè te decet considerare ac pro salute multorum sententiam retentare. At verò Dei fidelis cuius iam mens tota conuersabatur in cœlis, responsum non dabat eis, sed tanquam mons immobilis & turris fortitudinis, nec mouebatur verbis, nec flecebatur lachrymis. Cuius etsi inerant viscera pietatis virtusq; magna debitæ compassionis, stabat tamè fortissimus immoto vultu penitus & irreflexis oculis. Cumq; inuidiam teneret vultum tamen tandem propter lachrymas & gemitū eleuans oculos cœlos respexit, & respondens breuiter omnibus dixit: Si mihi ò chari mei fidem possletis dare, & obfidibus firmare vt semper in hac vitâ queam vobiscum manere feliciter, nunquam mortem videre, potero vtcunq; quamuis non benè, vobis acquiescere. Si verò id non potestis, finite me quæso si amici estis, inmodò quia non potestis, si in quâ hostes non estis, finite ad vitam ire, lucē sequi, viam tenere, veritatē quærere, veraciter inuenire, hodie fortassis vel modico tempore possim vobiscum manere, sed constat, & vos scitis, quia mortis necessitas & conditio naturæ tollit nobis manere. Hæc dicens beatus VVilhelmus & cunctis valefaciens, seq; prope ab omnibus ac fortiter excutiens, exijt de ciuitate baiulans crucem suam in ænigmate, crucem vero Iesū Christi in virtute, rege Carolo dilecto suo domino diutius illum cum lachrymis deducente, Francorum exercitu cum dolore & gemitu cunctaq; multitudine eum longius quousque oportuit prosequente. Igitur Dei amicus tandem expeditus tantisque diruptis mundi huius vinculis, liber & absolutus ecclesijs multis eleemosynis & pauperibus erogatis, feruis etiam non paucis libertate donatis Franciam egreditur Auernam ingreditur. Cumque ad insignem vicum qui vulgo Bivariate dicitur, deuenisset, ibique spatio itineris opportuno officiosissimè vt par erat hospitio susceptus fuisset, pergat oratum ad venerabile templum sancti Iuliani Martyris, vbi deuotè multumque la-

lachry-

lachrymatus puram celebrat orationem, oblatiſq; dignis ſan-
cto altari maneribus, etiam de ſuis armis bellicis perficit ob-
lationem. Offert itaq; intus in templo antè martyris tumulū
galeam decentiſſimam, & ſpectabilem clypeum, foris verò
extra templum præſentarat ad oſtium pharetram & arcum,
ingens telum & verſatilem gladium, ex quibus clypeus in tē-
plo hodieque *cōuerſatur, qui & ipſo de VVilhelmo quis &
cuiuſmodi fuerat, ſatis teſtificatur. Iam verò armis omnibus
ablatis & cōmunibus domino conſecratis, denuò fleſcit genu
terq; quaterq; pavemento proſternitur, & ſanctū Dei marty-
rem in oratione cum lachrymis alloquitur: Noui ſanctè Iulia-
ne noui & certū habeo, quam miles, quam armis ſtrenuus fue-
ris in ſæculo, nunquam victus, nunquam derelictus à Deo, i-
deoq; coram altari tuo arma hæc derelinquo, quæ Deo omni-
potenti dimitto, tibiq; ea committo, in ſuper verò & animam
meam, tibi inſtanter cōmendo, & viam iſtā quā nunc ad Deū
vado, vt tu ſerues me à malo cuſtodias à delicto, ſalues ab hoſte
maligno. His ita ritè peractis beatus VVilhelmus modo Dei
peregrinus, & huius mundi incolæ ſuburbium illud egreſſus
coeptum iter accelerat, Aquitaniam intrat, & auertens oculos
ab illā ducatus ſui terrā partesq; illas iā videre dedignans, cur-
ſum dirigit gaudēsq; properat ad monaſteriū illud, quod ipſe
paulò antè in eremo cōſtruxerat, illuc anhelat, ibi ſaluari ſpe-
rat, illuc ducente domino peruenire deſiderat. Tandē intrat
prouinciā Luteuſem, & optato peruenit ductu angelico
ad conuallē Gellonenſē. Videns loci amœnitatem gratamq;
pulchritudinem illāq; ſuam recognoſcens dilectā ſolitudinē
gratias referens omnipotentē adorat, qui viā ſuā direxerat, &
benè proſperarat ſalutat monaſteriū, ſpiritū ſanctū implorat:
Adueni, inquit, cælitus ſancti ſpirit⁹ gratia, pietate ſolita ſem-
per hunc locum viſita, tu ſalua, tu ædifica, & ad tuam magnā
gloriam habitationem iſtam & inhabitantes in ea benedic,

*Arma ſu-
a bellica
offert S.
Iuliano
martyri.*

** ſor con-
ſecratur.*

*Oratio
VVilhel-
mi ad S.
Iulianū.*

*XV.
Omnibus
terrenis
rebus de-
ſpectis ad
monaſte-
rium pro-
perat,
quod ipſe
ſiendarat.*

*Inuocat S.
ſpiritum.*

& sanctifica. Hic me o sancte sanctorum suscipiat tua propitiatio: hic mihi delictorum tribuatur remissio, hic detur mihi requies, & in pace dormitio, & in nouissimo die bona, quam credo carnis resurrectio, vt cum sanctis & electis occurram iudici meo & in aeterna gloria semper gaudeam cum eo. Inter hæc verba orationis laudis & confessionis, & totius ad

Nudis pedibus incedit, indutus cilicio.

Solemniter excipitur a fratribus.

Reliquias Ligni S. Crucis cum alijs donarijs, qua a Carolo Magno accepta, monasterio offert.

Feruentissimè orat.

Cant. 4. Psal. 140.

Deum deuotionis vir sanctus appropinquat Monasterio nudis pedibus, indutus ad carnem non molli neque leui cilicio. Auditur de eo. Venitur ei obuiam longe procul in biuio, fit illi quamuis resistenti vehementer ac contra dicenti festiua atque religiosa velit nolit processio. Susceptus à fratribus, quos ipse olim ibidem constituerat, abbate prætio, quem eis præposuerat, cum summâ reuerentiâ, cum gaudio magno, communique lætitiâ ducitur ad orationem, deferens mundis manibus & mundo corde auro preciosiorem, gemmisque splendidiorem salutiferæ crucis perpulchram oblationem Ligni vitæ, seculi redemptionem. Nec minus quoque & aram Deitate plenam, mirâ virtute præclarâ, cuius superius mentionem fecimus ipse in vlnis detulit ad hanc processionem. Oblatis muneribus tam sanctis, tamq; pretiosis, alijsq; decoris valde & præcellentibus donis, calicibus scilicet aureis & argenteis cum suis offertorijs, libris etiam valde bonis, multumq; necessarijs, sanctorum quoq; reliquijs incomparabiliter preciosis, nec minus & vestib9 sericis, cum stolis auro textis, & pallijs transnarinis, positisq; omnibus reuerenter super altare sancti saluatoris, ipse solo prosternitur, extensisq; manibus mûdo sic crucifigitur, circiter duabus horis preces quas ad cælum fundit, dulcesq; lachrymæ quibus terrâ irrigat, vel pauimentû, credimus quod Deus audit, & propitius exaudit. Nam virtus orationis, flamma compunctionis ascendebat à terris in cõspectu conditoris sicut virgula fumi ex aromatib9 mirrhæ & thuris, & sicut sacrificium vespertinum in gratiâ suauissi-

suauissimi odoris. Completâ verò oratione, factaq; cunctis altari-
 bus cuiq; digna veneratione, ingentia namq; munera in
 singulis Deo obtulit, & ea deauratis & decenter gemmatis or-
 namentis operuit. Itur in*adiutorium, & osculatis fratribus
 lecta ex more lectione, facto pro tempore quoq; breui sermo-
 ne de animæ ædificatione, mox vir Dei subinfert & indicat
 manifestè, cur ipse venerit, & quâ intentione; Volo inquit
 vos scire domini mei, amodò patres in Christo & fratres mei,
 quoniam ad hoc hodiò huc adueni, vt abnegatis & renuncia-
 tis omnibus, quæ sunt huius mundi, adiungi merear si placet
 vestræ societati, per gratiam omnipotentis Dei secundû regu-
 lam sancti Benedicti. Ideoq; si placet sanctitati vestræ, & si iu-
 dicatis me dignû æternæ vitæ, preces meas exaudite, & recog-
 noscentes desiderium meum, perficite & differre nolite. Hæc
 eo dicente omnes qui aderant, stupore detinebantur, & hanc
 verè diuinam dispensationē altius considerantes, quantò mi-
 rabantur tantò & lætabantur, & iudicantes petitionem eius
 fieri debere omnia rite præparant, & ipsi præparantur. Igi-
 tur a nõ ab incarnatione Domini DCCCVI. Imperij verò Ca-
 roli* quinto die natalis Apostolorum Petri & Pauli V Vilhel-
 mus comes auro textis depositis vestibus, per Dei gratiam so-
 lenniter benedicitur, totus ille in eo sacer ordo perficitur, co-
 ma nobili, barba venerabili deposita & Deo consecrata, veste
 apostolica instar crucis induitur, extendensque manus suas
 quia ducendus quo non velit, ab alio præcingitur, cumq; ab-
 negat suus esse, Benedicte pater tuus, immò suus, totus tuus
 sancte Deus efficitur. His ita digestis ad laudem & honorem
 Dei omnipotentis V Vilhelmus Dei famulus, & modò annu-
 meratus & assignatus IESV CHRISTI discipulus, subito immu-
 tatus, velociter alteratus, cœpit nouus homo haberi, & alter à
 seipso modis omnibus videri. Neq; enim erat ipse in quo,
 quod olim fuerat, iam ipsum non erat esse, sic deniq; nouus

*for. au-
 ditorium.
 Iuxta re-
 gulam S.
 Benedicti,
 cap. 53.
 Petrus su-
 scipi in cõ-
 gregatio-
 nem fra-
 trum.

XVI.
 V Vilhel-
 mus si mo-
 nachus.
 * R. Es-
 ron. VI.

Induitur
 Geste No-
 uitiorum
 in modũ
 crucis cõ-
 scellâ.

Totus im-
 mutatur.

Col. 3. homo veterem exuerat, vt nec signa remansissent eius, qui o-
 lim fuerat. Qui enim solebat paulò antè in palatijs degere au-
 ro radiantibus ac depictis synopidis cænacula perornata, &
Psal. 83. triclinia constrata cū gloriā possidere, præcella propugnacula
 vel summas arces tenere, hic modo abiectus in domo Domini
 elegerat habitare, & in angulo claustrī vltimus, & cūctis vilior
 diligebat latitare. Ipse quoq; qui etiam paulò antè nouerat le-
 ges dare, populum informare, indoctos docere, doctos magis
 promouere, quiq; seruis innūeris & familiæ multæ nimis dig-
 nus fuerat præesse, & meruerat prodessē, & tanquam rex cir-
 cumstante exercitu stare medius, pater familias esse, hic modo
*Humili-
tas eius &
patientia.* docebatur sine indignatione & in omni patientiā sine mur-
 muratione à quibuslibet personis, à pueris etiam & ætatis iu-
 nioris. Docebatur nec confundebatur, corripiebatur, non
 irascebatur, interdum cæsus & iniurijs læsus, neq; resistebat,
 neq; comminabatur. Gaudebat planè in subiectione & de-
 lectabatur in omni abiectioe, volens esse subditus propter
1. Pet. 2. Deum omni humanæ creaturæ paratus cunctis seruire obse-
 qui & obedire proficiens quotidie in sanctitate & religione, &
 in omni sanctæ regulæ obseruatione sicut aurum in camino
XVII. mirabili coctione. Nunc ergò necessarium videtur, & ad rem
 pertinere, aliqua de multis, quod ipse in monasterio postea
 fecerit, referre, nondum enim monasterium ad perfectum ex
 toto perduxerat, sed postea in habitu sanctæ religionis adiu-
 uantibus eum filijs Bernardo scilicet & VVilhelmo, quos co-
 mitatibus præfecerat suis, comitibusq; vicinis perfecit, sicut
 cæperat. Difficilis ergo ad iam dictum monasterium præ aspe-
 ritate montium ingressus erat, sed ipse Dei seruus iam mona-
*Bernar-
dus &
VVilhel-
mus filij
VVilhel-
mi comi-
tis & mo-
nachi.* chus argumentosè incisa rupe cum malleis & securibus & di-
 uersis ferramentorū generibus, iunctisq; firmiter & diligēter
 ferro & plumbo lapidibus, iactatoq; fundamento secus flumē
 Duauris viam altius sustulit, quantū potuit direxit, & monti
 coniu-

coniunxit. Item pro eius amore & petente eo Ludouicus Caroli filius rex Aquitanix cum omni bonitate de fiscis sui iuris dedit monasterio cum precepto regio, annuli sui authoritate firmato. Et fecit quoq; bonus VVilhelmus circa monasteriū vineta & oliueta plantari, hortos plurimos constitui. Ipsam vallem destructis arboribus in fructuosis fructiferis pomarijs melius complantari. Huiusmodi verò opera quia erant loco valde necessaria non solum per alios faciebat sed etiam in ipsis laboribus pro Dei amore & verâ humilitate & religione se ipsum exercebat. Propterea crebrò veniens coram abbate & fratribus, eorum humiliter prouoluebatur genibus, petens & persuadens magnis obsecrationibus, vt concedatur ei & consentiatur pro misericordia Dei amplius adhuc abijci, amplius humiliari, vilissimum & contemptui haberi. Nulli vltra foret in memoria illa quam reliquerat dignitas & gloria, nemini VVilhelmi nomen esset in reuerentiâ, sed in illâ cōgregatione sanctissima haberetur purgamentū cunctorū, omniumq; per ipsam. Item postulat magna precum instantia, vt si quæ sunt in monasterio officia, quæ alijs quibusdā habeantur indigna vel quasi inhonesta seu indecentia siue fortè leuia siue difficilia, hæc sibi in Christi nomine iniungantur prouidēda. Hinc ad fratres se conuertens eisq; secreto vel in confessione loquens deprecabatur eos dicēs, vt omnes atq; singuli pro seruo illo vtantur, & quasi vni ex mercenarijs ita ei imperare, & sua quisq; opera iniungere minimè reuereantur. Vult esse iumentum, & tanquam pullus asini portare fratrum onera in illa domo domini, iuxta illud psalmistæ in persona animæ sanctæ ad obedientiam promptæ: *vt iumentum factus sum apud te, & deduxisti me in tua voluntate*. Re enim vera visus est sapissimè pro summa humilitate a sellum humilem vilemq; sedere messis tēpore & flascōnes vini fratribus ad reficiendū deferre.

O quam

Ludouicus filius Caroli M. dicit monasterium VVilhelmi.

VVilhelmus ipse strenue laborat.

1. Cor. 4.

Extrema quæq; & vilissima sibi demandantur eius.

psal. 72.

Opera eius vilis.

O quam mirabilis DEVS, qualis mutatio dexteræ illius. O qualis de quali effectus est hic seruus eius bonus V Vilhelmus quantum mutatus, quantum humiliatus. Qui quondam utebatur decentissime equis mirabilibus electis & exquisitis de multis mundi partibus, cuius etiam serui numerosi & serui seruatorum eius equis ibant, & curribus pretiosis & pluribus, hic modo non erubescat vili a fello gestari cum suis flaconibus. Neque his contentus, si quis fratrum in officio vili & quasi contemptibili detineretur, in quo etiam quasi locus iniuriæ vel contumeliæ videretur: huius nimirum frater V Vilhelmus aderat vicarius, subleuator oneris, humilis operarius, & omnibus indiscretè vnus hebdomadarius. Sortitur interea ad suâ ipsius petitionem seruitium coquinæ, & administrationem, nouum quippè quotidie renascentemque laborem; quem tamen multo maiori amplectitur gaudio, propter omnipotentis Dei amorem, quam olim dum adhuc mundo viueret, sibi contigisset regni gloriam obtinere vel imperij honorem. Ecce dominus V Vilhelmus de consule cocus, de duce magno inquilinus efficitur, ligna collo deferens, amphoras aquæ baiulans, ignem excutiens & ipse succendens. Quique olim vixerat in delitijs præclarus, inter discos & paternas mensæ imperialis, quam plurimos habens coquinæ ministros, ipse modo cocus humilis, & seruator fidelis, manibus proprijs paropsides abluit, olera colligit, pulmenta condit, legumina infundit, & ipsâ refectionis horâ nullâ interueniente morâ, cuncta laute præparata, munda & purificata, mundis manibus & mundo corde fratribus anteposit, recumbentibus ministrat, ipse verò non recumbit, immo ieiuniâ continuans lares fouet & custodit. Porrò mensâ peractâ & lectio-
ne finitâ, seruus seruatorum Dei cum omni diligentia vasa cuncta recognoscit ad se pertinentia, quæ iterum lota, itemque dinumerata eidem operi & labori consignat sub custodia. Præte-

XVIII.
Fratri-
bus alijs
in seruit,
& eorum
officia Si-
liora ipse
suscipit.

Coquina
seruitium
suscipit.

Exercitia
eius post
refectionem
suarum.

Præte-

Præterea portanti hæc omnia quasi vel grauato vel parum onerato, parumq; humiliato, cura iniungitur pistrini, officium molendini, additur opus operi, augetur onus oneri, labor accrescit; Adhuc operarius ille Dei onus aliud postulat & conceditur ei cura scilicet præparandi clibani, & calefaciendi, coquendos imponendi panes, & extrahendi coctos, quod * cum genus operis antea nunquam attigerat, neque in sæculo in huiusmodi arte se vnquam exercuerat. Igitur VVilhelmus pistor & calefactor clibani, seruator ipse coquinæ, & pulmentorum ministrator, tanta vigilantia tantaque prouidentia administrat omnia, vt iure argui possêt obedientia. O quã imitator ministri illius, qui assumptâ serui formâ, in specie nostræ mortalitatis venit non ministrari, sed ministrare & dare animâ suam pro multis, discipulis dicens: *exemplum dedi vobis vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.* Igitur quadam die viro Dei intento orationi, & sanctæ meditationi res insolita contigit ei, siue per inuidiam diaboli, qui bonis omnibus nunquam cessât aduersari, seu per dispensationem omnipotentis Dei, qui merita serui sui virtute obedientiæ volebat palam fieri, iamq; in lucem haberi; nam panibus ad coquendum ex more præparatis, sed lignis ad clibanum succendendum minus præsto cum iam hora officij sui tardare, hora verò refectiois fratrum videretur propinquare ac fortiter festinare, VVilhelmus seruus Dei timens de negligentia argui, & inobedientia accusari & grauiter iudicari, concitus accurrit, atrium circuit, huc illucque discurrit, sarmenta congerit, stipulam colligit, & quidquid manus inuenit, sicque quocunque modo quibusque potest formentis caminum fortiter ac velociter calefacit, quo repente benè conflato & ad opus calefacto, cum necessario furnus euaporantibus, prunisque flamma vernantibus esset euacuandus, calybe repurgandus, cineribus extergendus, item contigit

*Adhuc
magis hu-
miliatur.*

Fit pistor.

** forsa-
men.*

*Matth. 20.
Ioan. 13.*

XIX.

*In angu-
stia graui
positus ad
diuinum
recurrens
auxilium.*

*Signo S.
Crucis mu-
nitur. eli-
banis ar-
dentē in-
greditur.*

** for. ex-
tractis.
Veste illo-
sa carbo-
nes expos-
uit.*

** for. magis
illustre
num. c. 117.*

Dau. 3.

Act. 17.

cuncta vsui huic armamenta minus adesse, nullumque peni-
tus huiusmodi instrumentum ad id operis supplendum illic
reperiri posse. Cumque iam seruum Dei tempus vehemen-
ter vrgeret, cura argueret, hora fratres rescindi paulominus
præteriret, nil consilij vel auxilij ab homine inueniret, quid
faceret? de cælo citius requirit consilium, ad diuinum con-
citus recurrit auxilium, nihilque cunctatus, inuocato Christi
nomine, factusque tutissimus sanctæ crucis munimine for-
nacis intrat medium, flammam extinguit, exsuperat incen-
dium, vaporem mitigat, rogam reddit innocuum. Sicque
proprijs manibus* extractis carbonibus & scapulari illæso
expositis cineribus, lares aptat & temperat intromittendis pa-
nibus, ipse quidem neq; vllam in corpore læsionē sentiens,
neque etiam in vestimento aliquam qualemcunq; sustinens
adustionem. Ille * nunquam (vt credimus) qui in camino Ba-
bilonis cum tribus pueris quartus apparuit; huc quoque ser-
uo suo in camino paupertatis & veræ humilitatis, DEI filius
affuit, qui flammam domauit, incendium prohibuit, ideoque
nec flamma eum nocuit, nec in illum ardor ignis præualuit
iuxta illud quod olim dominus per prophetam dixit: *Puer
meus noli timere dano pertransieris per ignem, flamma ignis non
re nocebit, & odor ignis in te non erit.* Vnde de clibano tam il-
læsus modis omnibus tamque exiuit indemnis, quam va-
lens in corpore, quamque veste incorrupta in eum introiuit.
Sicque panibus diligenter coctis, & optime præparatis cophi-
nos plenos deferens venerabili abbati & fratribus ministra-
uit. Nec dubium id diuinâ ideo providentiâ gestum, vt
luce clarius fieret, reuelante per ignem Spiritus sancti gra-
tiâ quanti apud eum esset serui sui VVilhelmi fides ignea,
simplex humilitas, ardens obedientia, ne vt fratribus esset
vltâ in grauiori culpâ labor improbus, & iugis iniuria
qua idem vt DEI & vera eius hostia diu sustinuerat eorum

negligentia mira innocētia multaque patientia. Item ideo ne gemma splendida tantaque lucerna arderet in abscondito vel in angulo sola sed potius sub modio abstracta altius eleuata cunctisque manifestata luceret in ecclesia. Ex tunc ergò vir inclitus Deo volente cognitus, seque nolente proditus summa ueneratione in ista sancta congregatione est habitus, & quamuis inuitus & reclamans à prædictis officijs est suspensus & omninò prohibitus. Igitur ab omni opere seruili præcipitur abstinere & conceditur ei pro libitu se habere, seq; in Dei opere ad suum desiderium exercere, orationi & sanctæ meditationi vacare, Deo mente in hære. Deputatur ei cella ad ipsius voluntatem, quæ omnem sæculi despiciat vanitatem, de quâ etiam cœlum videre, & ad fiderei throni suspirare claritatem. Itaq; exercitatus diutius in actiuâ, incipit requiescere in vita speculatiua & post Marthæ seruitium frequensq; ministerium, delectari cum Maria in perenni theorica. Dum autem in mentis ac spiritualibus oculis cœlestia contemplatur quidquid est terrenû seu vile seu pretiosum ac abominationis Ægypti respicere dedignatur, carnisq; naturâ anima præminente transcendens, angelicâ quantum possibile est puritatem æmulatur. Vnde & tanquã modo incipiens & quasi nouus operarius & recēs ad opus Dei veniens atq; cum Apostolo quæ retro sunt obliuiscens, & in his quæ sunt ante se extendens, maiori iterum se adiudicat districtioni, nouæ pœnitentiæ ac nouæ afflictioni, iugibus lachrymis, geminæ compunctioni. Cumq; in eo longè atq; per multam abstinētiā omnis titillatio omnisq; fuerit voluntas emortua, caro contrita, sopita carnis vitia, modo tamen tantâ iterum iciuniorum austeritate carnē mortificat, tantâq; pertinaciâ, vt iure queat conqueri Agar quæ est ancilla de dominæ suæ, à quâ nimium opprimitur violentiâ. At verò rerum pater qui & naturæ imperat & ipsa obtemperat, sic cum corroborat, sicq; amore reficit, ac

Luc. 11.
XX.

In maiori
ueneratione ha-
betur post
perpetra-
rum mi-
raculum.

Luc. 10.

Se dat cō-
templationi.

Mirè car-
nem suam
affligit.
Gen. 16.

XXI.
Sine inter-
missione o-
rationi in-
cumbit.

Quãrene-
rentiã ad
S. Eucha-
ristiam
accesserit.

Gratia
compun-
tionis &
lachry-
marum in-
uo,

*for. beati.
Totis no-
ctibus per-
seuerat in
oratione:
Centies in
die & cẽ-
ties in no-
ctẽ coram
altaribus
genitã fle-
tit.

XXII.
Ob memo-
riam pas-
sionis Do-
minicã
Virgũ ca-
ditur &
flagella-
tur.

*for. inde.

verbo vitæ satiatur, vt neque famem sentiat nec viribus deficiat. In virtute quoque orationis ac diuinæ lectionis sanctus idem contemplator tantopere delectatur quanto nullis officijs aut curis præoccupatur, adeo vt non tam frequens quàm continuus in hoc semper studio habeatur. Abstinens itaque à cunctis corporis & carnis oblectamentis, & modo non custodito temperans ab alimentis. animam ipse reficit epulis mensæ cælestis, & impugnare non cessat viuificis sacramentis, sacris altaribus hanc seruat reuerentiam priusquàm sumpturus erat Christi Eucharistiam etiam si sit hyems aquas glacie perstringens vix quoque fontis & ingens tamen aquis perfunditur, & vi aloris decoquitur, cuique munda sunt omnia; ipsã quã abluitur mundior vndã redditur. Neque verò tamen hoc faciebat, quoniam diuina superaturus erat, sed etiam alijs multis vicibus & indiscretis noctibus tali lauacro totum corpus infundebat. Qui post multam longamque refrigerationem de aquis egrediens boni Michaëlis oratoriũ introibat, ibique vno perraro tectus tegmine, peruigil in oratione manebat, vtroque genu flexo, & nudo marmorì affixo, pectus crebro percutiens, suspiria emittens, & multis lachrymis ora infundens. Habebat quoque in consuetudine coram sacris altaribus centies in die & centies in nocte genua sua flectere, & non solum pro suis, sed etiam pro peccatis omnium misericordiam Dei implorare. Præterea recolens agni occisionem, illas iniurias, illas accusationes, alapas, sputa, flagella, omnemque derisionem, à fratre familiari & amico singulari facit se in conclauì pro Christo expoliari, pro illo adiudicari, se iudice condemnari, sicque cædi virgis & acriter flagellari, *idem mundior electo vitroque purior sacro propinquat altari. Ergo semper cum lachrymis sacris astat mysterijs, & cum lectucis agrestibus reficitur epulis hostiæ salutaris, hoc panẽ cælesti pascitur ad salutem, hoc pota spiritali vitam capiat &

pit & virtutem. Anima nutritur ad immortalitatem, carnis fragilitas non sentit debilitatem. Porro inter hæc egregia & sancta exercitia, inter virtutum dona & sanctitatis studia, bonus VVilhelmus spiritu prophetiæ donatur, ac diuinis oraculis plurimum vita eius declaratur. Requiescit super eum spiritus domini & præscientia Dei futura suggerit, & quæ ventura sunt denunciât ei, vnde & sanctissimi obitus sui diem in spiritu ante longè præsciuit, quem accedente tempore non solum abbati, sed fratribus imminere prædixit, verum etiam locis vicinis & monasterijs circumquaque positis vel procul institutis scripto significauit. Etiam dilectissimo domino suo Regi Carolo nuncium legauit. Insuper verò quod signum fieret quando eius anima de corpore exiret manifestè indicauit. Igitur bonus VVilhelmus plenus sanctitate, gratiâ & virtute consummatus, obedientiâ ac verâ humilitate gaudens expectat diem vocationis suæ, quo instante, iamque præsentè iterum prædicit ipse horam suam aduenisse mittit pro abbate, fratres postulat adesse, quibus præstofactis, multum verò pro eius exitu iratis superque contristatis, ipse dulcibus ac potentibus verbis eis persuadens orationem, prohibet moerorem, fletum mitigat, compescit dolorosos, non esse illos dicens lugendos, qui per fidem Christi & passionem ad beatam pertinent resurrectionem. Inde commonens eos de verâ religione, de fraterna pace, purâque dilectione postulat se muniri diuinis sacramentis, illâ scilicet escâ, quæ viuificat animam, scilicet Christi communionem. Sicque fratribus valedicens, & his obitum suum committens, ipse quoque illos locumque dilectum commendans Deo, & in manu relinquens attollit oculos manusque in oratione & spiritus iam liber & ad migrandum paratus totus eleuatus in Dei contemplatione, deposito carnis onere, atque terrenâ mole pergit cum exultatione deducentibus angelis

XXIIII.

VVilb. l. mus spiritu prophetis pollet.

Cognoscit diem obitus sui.

Significat Carolo se moriturum.

XXIII.

De quorū morte non dolendū.

Sub mortē sacra communionem se munivit.

Sanctē vita fungitur.

Circa an-
num Dni.
810. Vide
Arnol.
VVion. li.
3. Ligni
Sita in no-
ris ad Ma-
ryrol. hac
die.
Insigne
miraculū
in transi-
tu eius
circūqua-
q. omnes
campana
sponsē sua
nullius
hominis
operā pul-
santur.

alacri & canorā processione, dulci organo, suavi modulatione. Migravit igitur bonus VVilhelmus ab luce feliciter quinto Cal. Iunij gloriosus ad curiam regis æterni, vt semper assistat ante thronum Domini in conspectu agni antè faciem filij Dei. Ipsa autem hora sanctissimi eius transitus factus est re-
pentē per omnes circumquaque prouincias per omnes maio-
res & minores ecclesias magnus valdè & insolitus clangor
signorum & campanarum sonitus, longa pulsatio, mirabi-
lis tinnitus nullis hominibus funes trahentibus, vel signa
componuentibus, nisi solā virtute diuinā, quæ superuenit
coelitus. Vnde datur intelligi quia amor & gratia omnipo-
tentis DEI volebat reuelare insolitis miraculis merita
dilecti sui ad laudem & gloriam nominis sui.

Qui viuit & regnat DEVS per om-
nia secula seculorum.

Amen.





